

SANATSAL DÜŞÜNCELERİN YAPI TASARIMLARINA YANSIMASININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ: TATLİN KULESİ VE EINSTEIN KULESİ

A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE REFLECTION OF ARTISTIC THOUGHTS ON BUILDING DESIGNS: TATLIN TOWER AND EINSTEIN TOWER

İzzettin KUTLU

Mardin Artuklu Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık
Fakültesi, Mimarlık Bölümü
izzettinkutlu@artuklu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-5546-5548

Ruşen ERGÜN

Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
rusen.ergun@dicle.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-5253-324

ÖZ

Geliş Tarihi:
20.8.2021
Kabul Tarihi:
28.1.2022
Yayın Tarihi:
31.3.2022
Anahtar Kelimeler
20.yüzyıl mimarlığı,
Modern mimarlık,
Yapı teknolojisi,
Mendelsohn,
Tatlin.
Keywords
20th century
architecture,
Modern architecture,
Building technology,
Mendelsohn,
Tatlin.

20.yüzyıl mimarlığının erken dönemlerinde bakış açıları ve mimari üslupları ile fark yaratan Vladimir Tatlin ve Erich Mendelsohn, öncüleri olduğu iki farklı sanat akımı ile 20. ve 21. yüzyıl mimarlığında birçok mimari etkilemiştir. Bu çalışma, iki mimarın mekân ve tasarım anlayışlarındaki farkındalıkları ve birikimleri sonucu ortaya koydukları eserleri inceleyerek farklılıkları ve benzerlikleri açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Belirlenen amaç doğrultusunda çalışmanın yöntemi, mimarların iki önemli eserinin biçimsel kompozisyonlarını tablolaştırarak çoklu düzeylerde karşılaştırmaktır. 20.yüzyılın başında aynı dönemlerde, farklı yerlerde yaşamış ve iki farklı kültürü temsil eden Konstrüktivist mimar Tatlin ile Ekspresyonist mimar Mendelsohn arasındaki tasarım anlayışlarını, Tatlin'in Tatlin Kulesi ve Mendelsohn'un Einsteinsin Kulesi eserleri üzerinden incelenecektir. Bu eserler, her iki mimarın literatürde ve mevcut çalışmalarda en sık karşılaşılan eserleridir. Her ne kadar iki önemli akım arasındaki farklılığı temsil etseler de Tatlin ve Mendelsohn birbirlerinin çağdaşı olmakla birlikte, tasarımlarına ve bakış açılarına uyan temel tasarım hedeflerinde de ortak noktada buluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda, mimarlık tarihindeki iki etkili mimarın iki farklı kültürü temsil etmelerine rağmen tasarım anlayışlarının yapısında ortak yaklaşım paylaştıkları ortaya konmuştur. Tatlin ve Mendelsohn örneğinden yola çıkarak; farklı mimari akımlara öncülük ederek birbirinden farklı tasarımlar ürettiği düşünülen mimarların, bakış açılarının ve tasarım anlayışlarının benzerlik gösterebildiği sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

Vladimir Tatlin and Erich Mendelsohn, who made a difference with their perspectives and design styles in the early 20th century architecture, are discussed in the study. It is aimed to reveal the differences by examining the buildings created by the two architects as a result of their awareness and knowledge in their understanding of space and design. The method of the study is based on comparing the design approaches between Tatlin and Mendelsohn, who lived in the same periods, in different places and represented two different cultures at the beginning of the 20th century, by tabulating their formal compositions through Tatlin Tower and Einstein Tower. In the findings of the study, it has been seen that Tatlin and Mendelsohn, who are architects of the same period and represent two different art movements in the history of architecture, share a common approach in the structure and perspectives of their design understanding. Based on the example of Tatlin and Mendelsohn; It has been concluded that architects, who are thought to produce different designs by pioneering different architectural movements, can have similar perspectives and realize different productions with the same design understanding.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.985474>

Atıf/Cite as: Kutlu, İ. & Ergün, R. (2022). Sanatsal Düşüncelerin Yapı Tasarımlarına Yansımasının Karşılaştırmalı Analizi: Tatlin Kulesi ve Einstein Kulesi. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(1),170-186.

Giriş

Mevcut yapıların tasarımlarını analiz etmek, uygulamada çalışan kişiler ve eğitimciler için önemli ölçüde bilgilendirici olmaktadır. Prensipite, bu tür bir analiz, mevcut inşa edilmiş bir eserin tasarım yöntemlerini ortaya çıkarmaya yönelik olduğu için “tersine mühendislik/reverse engineering” olarak düşünülebilir. Bu yöntem, daha önce yapılmış bir cihazın, sürecin, yapının, vb., bir sistemin parçasının bir görevi nasıl yerine getirdiğini tündengelim ile anlaşılmasına çalışıldığı bir süreçtir (Demirci, 2020). Mimari tasarım sürecinde ise bu yöntem, tasarımcıların tasarım ilkelerinin ve üretme prensiplerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olabilmektedir (Eilouti, 2017). Beraberinde mimari eserler üzerine yapılacak olan karşılaştırmalı analiz alanı, tasarım pratiğine yardımcı olmak için güçlü bir potansiyele sahiptir (Eilouti, 2009; Zarzar ve Güney, 2008). Karşılaştırmalı tasarım çalışmalarının amacı mimari tasarım bilgi birikimine, eğitime ve uygulamaya katkı sağlamaktadır. Karşılaştırmalı tasarım çalışmalarında ele alınan yapılar, farklı coğrafi ve zamansal bağlamlarda geliştirilmiş olsalar bile, ortak tasarım ilkelerini ortaya çıkarabilmektedir. Bir tipolojiyi veya stili paylaşan bina gruplarının karşılaştırmalı eleştirel analizi, verimli bir alıştırmaya/eleştirme sürecini temsil edebilir. Önemine rağmen, inşa edilmiş yapıların karşılaştırmalı analizi, son dönem mimarlık literatüründe yeterince ilgi görmemiştir. İlgili literatür örnekleri arasında modern mimarinin eleştirel bir çalışması (Frampton ve Simone, 2015), İtalyan mimar Andrea Palladio'nun planlarının karşılaştırmalı okuması (Eisenman ve Roman, 2015), Palladio ve Sinan yapılarının tasarım şemalarının analizi ve karşılaştırmalı bir çalışması (Eilouti, 2012), Palladio ile Sinan yapılarının morfolojik analiz çalışması (Eilouti, 2017), Sinan ile Palladio'nun mekansal sınırlamaya getirdikleri yenilikler çalışması (Özkan ve Aksöz, 2015), ve Cumhuriyet dönemi mimarlarından Sedat Hakkı Eldem ile Frank Lloyd Wright'ın tasarladıkları evlerinin karşılaştırmalı çalışması (Korkmaz, 2008) yer almaktadır. Bu birkaç örnek mimari tasarım literatürüne katkıda bulunsa da mimari tasarımların bilimsel karşılaştırmalı eleştirel analizi alanı yeterince araştırılmamıştır.

Bu çalışmanın amacı yaklaşık 100 yıl önce aynı dönemlerde, farklı yerlerde yaşamış, iki farklı sanat akımını temsil ettiği düşünülen mimar Vladimir Tatlin ve mimar Erich Mendelsohn'un mimari tasarımlarındaki tasarım olgularını karşılaştırmalı olarak analiz etmek ve değerlendirmektir. Mimarların ilki 1885-1953 yılları arasında yaşamış, Rus mimarisinde en büyük etkiye sahip olduğu ve Konstrüktivist olarak düşünülen Tatlin'dir. İkincisi, Tatlin'e benzer şekilde 1887-1953 yılları arasında yaşamış ve farklı coğrafi konumlarda yaşamasına rağmen bulunduğu bölgelerde büyük etkiye sahip Ekspresyonist mimar Mendelsohn'dur. Yukarıda değinilen aynı dönem (çağdaş) mimarlar üzerine yapılan mevcut çalışmalar incelendiğinde, genellikle Rönesans dönemine uzanan geçmiş mimarlar hakkında yapıldıkları belirlenmiştir. Tatlin ve Mendelsohn gibi 20. yüzyıl mimarlığında büyük etkileri olan mimarlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları inceleyen tasarımlarının karşılaştırmalı analizi üzerine yapılmış çalışma tespit edilememiştir. Ayrıca Tatlin'in ve Mendelsohn'un tasarım süreçlerini ele alan çalışmaların da yetersiz olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışma, bu alandaki bilgilere katkıda bulunmak için hazırlanmıştır ve iki mimarın tasarımlarının bir örneğinin karşılaştırmalı çalışmasını ele almıştır. Bu çalışmada özellikle, tasarımlarını etkilemiş olabilecek kültürel veya sosyal faktörlerden ziyade yapılar, görsel olarak analiz edilmiştir. İki mimarın çalışmalarının incelenmesinin, aynı zamansal çerçevede içinde iki farklı tasarım dilini temsil eden yapılarının ve mimari kompozisyon ilkelerinin belgelenmesine ve karşılaştırılmasına katkı sağlamaktadır.

Materyal ve Metot

Çalışma kapsamında aynı dönem içerisinde tasarımlar üretmiş 20.yüzyıl mimarlığında Konstrüktivizm akımının öncüsü olarak kabul edilen Tatlin ile Ekspresyonizm akımının öncüsü olarak kabul edilen Mendelsohn ele alınmıştır.

Konstrüktivist mimari veya 'konstrüktivizm', 1920'lerde Sovyetler Birliği'nde geliştirilen bir modern mimarlık biçimidir. Konstrüktivizmin temel özelliği, üç boyutta kübizm'in soyut ve nesnel olmayan öğelere uygulanmasıdır. Düz çizgiler, silindireler, küpler ve dikdörtgenler ile gergi kablolar, beton çerçeveler ve çelik kirişler gibi modern çağın birleştirilmiş unsurlarını içermektedir. Mimari stil olarak farklı formlar arasındaki karşıtlığın yanı sıra farklı yüzeyler arasındaki ölçek ve varlık hissini yaşatan yüksek katı duvarlar ve pencereler arasındaki karşıtlığı ele almışlardır. 1917 Ekim Devrimi'nden önce konstrüktivizmin öncüsü olarak kabul edilen Vladimir Tatlin'in çalışmaları ile ortaya çıkmıştır (Gintoff, 2015). Ekspresyonizm (dışavurumculuk) ise özellikle Almanya'da gelişen ve egemen olan dışavurumcu görsel ve sahne sanatlarına paralel olarak 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan mimari harekettir. Ekspresyonist mimarlar, duygusal bir bakış açısını ifade etmek için bazen çarpıtılmış ve parçalanmış, yeni heykelsi formlar ve yığınlar oluşturmak için tuğla, beton ve cam gibi malzemeleri

kullanmışlardır. Ekspresyonist mimarlar genellikle tarihsel stilleri, simetrik formları ve geleneksel tasarımları reddetmiş ve bunun yerine soyutlamayı benimsemişlerdir. Yenilikçi inşaat tekniklerini kullanmaya çalışmış ve sıradan olmayan bina biçimleri tasarlamışlardır (James, 1994).

İki farklı mimari sürecin tasarım anlayışlarını ele alan çalışmada, Tatlin'in tasarımı Tatlin Tower (Kule) ile Mendelsohn'un tasarımı Einstein Tower (Kule) üzerinden karşılaştırmalı analiz yapılmış ve elde edilen verileri net bir şekilde ortaya çıkarmak adına tablolaştırılmıştır. Karşılaştırmalı analiz için ele alınan yapılar, mevcut literatürde yer alan kaynaklarda ve sanal ortamda "Tatlin" veya "Mendelsohn" hakkında yapılan araştırmalarda en çok karşılaşılan eserlerdir. Çalışmanın yapıldığı tarih itibarı ile Google Görseller kullanılarak yapılan "Valdimir Tatlin" araştırması sonucu ilk sayfada karşılaşılan 15 görselin 11'inde Tatlin Tower'ın olduğu; "Erich Mendelsohn" araştırması sonucu ilk sayfada karşılaşılan 15 görselin 6'sında Einstein Tower'ın olduğu görülebilir. Bu sayılar Tatlin için %73'lük, Mendelsohn için %40'lık orana karşılık gelmektedir. Her iki mimar için de bu oranlar, seçilen yapıların mimarlar hakkında yapılan araştırmalarda sıkça karşılaşılan mimari eserleri olduğunu doğrular niteliktedir.

Vladimir Tatlin

Moskova şehrinde doğan Vladimir Tatlin (1885-1953), doğa sevgisini de kazandığı Ukrayna'nın kırsal bir bölgesinde büyümüştür. İlerleyen yaşlarında zamanını yelkenci olarak geçirmiş, denizdeki yılları, materyallere yaklaşımı hakkında ve yıllar sonra tasarladığı projelerde somutlaşacak doğal süreçler, çalışmalarında etkili olmuştur (Fredrickson, 1999: 54). Denizdeki kariyer planlarını vazgeçilmez gördüğü sanat için terk eden Tatlin'in "erkenci bir denizci" olarak deneyimi çalışmalarına yansımıştır. Donanma/denizcilik ile ilgili az sayıdaki üretimlerinden biri 1911 tarihli 'Sailor' adlı eseridir (Şekil 1, Rowell, 1978: 86). Milner, yelkencilik, Tatlin'e onu diğer sanatçılardan ayıran malzemeleri kullanmanın yönteminde katkı sağladığını ifade etmiştir (Milner, 1983: 7).

Şekil 1. Tatlin denizcilik yıllarından etkilenecek oluşturduğu 'Sailor' tablosu (Url-1)

Tatlin, dönemin sanat anlayışının içinde olmakla yetinmeyip özgün yorumu ile ayrı bir pozisyonda da yer almıştır. 1918'den 1930'a kadar olan çalışmaları çoğunlukla "konstrüktivizm" ile özdeşleşmiş olsa da eğrisel formları ve dayandıkları fikirlerin altında yatan organiklik, konstrüktivizm ilkeleriyle çelişen bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Tatlin'in "ütopik" sanat programı, günlük yaşamın ve nesnelerin yeniden tasarlanmasını ve dönüştürülmesini de önermiştir; ancak, çağdaşlarının çoğunun aksine, tamamen işlevsel bir estetiği reddetmiştir. Eski yöntem ve malzemeleri reddeden konstrüktivistlerin aksine, Tatlin tasarımlarında doğa ile uyum ve geçmiş ile bağlantı da aramıştır (Fredrickson, 1999: 49). Teknolojik ilerleme çağı olarak adlandırılan bu dönemde Tatlin, insan yapımı ile doğal olanı daha karmaşık bir kozmik bağlantı düzeninde; sembolik ve işlevsel olarak birleştirmeye çalışmıştır (Strigalev, 1988: 15). Böyle bir yaklaşım Tatlin'i konstrüktivistlerden ayırmıştır. Geometri ile ilişkilendirdiği çizgileri kullanıp, faydacı nesnelere tasarlayarak ve sanatçının rolünü "konstrükte eden kişiye/constructor" dönüştürerek sanatsal ilkeleri endüstriyel amaçlarla birleştirmeye çalışmıştır (Fredrickson, 1999: 50). Tasarımlarından bazılarında endüstriyel prototipler olarak kararlar alınmış olsa da hiçbiri seri üretilmemiştir. Bu durum sonucunda Tatlin'in tasarımları, pratik üretimi yapılamayan ve imalatı imkânsız olan ürünler olarak görülmesine ve Tatlin'in tasarım anlayışının eleştirilmesine neden olmuştur (Rickey, 1967: 23). Süprematizm ressam Kazimir Malevich ile Tatlin arasında tasarım anlayışı farklılığı o dönem yoğun olarak hissedilmiştir. Bu durumun nedeni devrim öncesi Rusya'da geometrik soyutlamaya dayalı iki radikal sanat hareketinin "Konstrüktivizm" ve "Süprematizm" olmasıdır. Malevich Konstrüktivizm'in doğrudan karşısında yer almıştır. Konstrüktivizm ise sanatın bir toplumsal amaca hizmet etmesi gerektiğine inanan ve Vladimir Tatlin'in

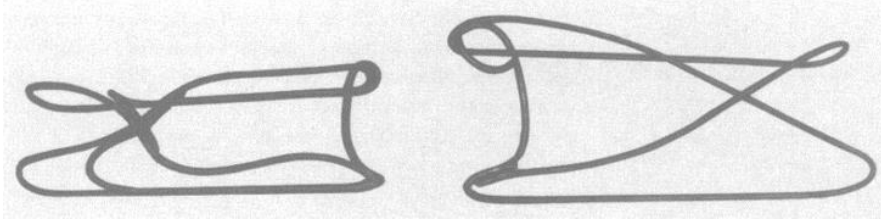
öncülük ettiği düşünölen bir akım olmuştur. Malevich, Konstrüktivist sanatçılarının mühendis ve bilim adamı olması fikrine karşı çıkarak, hür bir sanatçı tipi oluşturmayı hedeflemiştir (Url-2).

Tasarım Anlayışı

Sovyet iktidarının ilk on yılında, “Üçüncü Enternasyonal Anıtı” ile Rus avangard sanatçısı olarak tanınmaya başlanan Vladimir Tatlin, Bolşevik Devrimi sonrası Rusya'daki sanatın en yeni ve en iyi bilinen sanatçısı olmuştur (Kachurin, 2012: 19). Tatlin'in sanatının radikal biçimi ile siyasi faaliyeti arasındaki belirgin tutarsızlık görölmektedir (Nisbet, 2010). Sanatını politik bir faaliyet olarak ele alan Tatlin'in kariyerinin özgün ve önemli eserleri, 1914'te heykel yapmaya başladığı dönem ile 1932'de kalıcı olarak resim sanatına geçtiği dönemi kapsar. Bu dönemler;

- 1917 dönemi, üretilen “Ressamî Rölyefler, Karşı Rölyefler ve Köşe Karşı Rölyefler” olarak adlandırılan heykel dönemidir.
- 1918'de Moskova Güzel Sanatlar Bölümü'ne başkanlık etmek için atanmasını takiben hem kurumunu denetlemiş hem de devlet anıtlarını planladığı dönem olmuştur.
- Son olarak, çeşitli sanat enstitülerinde öğretim yaparken ve çalışırken 1920'li yıllarda tasarladığı soba ve çaydanlık gibi günlük nesneler için ürettiği prototipler dönemi olarak değerlendirilebilir (Nisbet, 2010: 110-111). Sanatçının en titiz heykellerinin ve tasarımlarının büyük kısmı artık sadece eski fotoğraflarda görölebilmektedir.

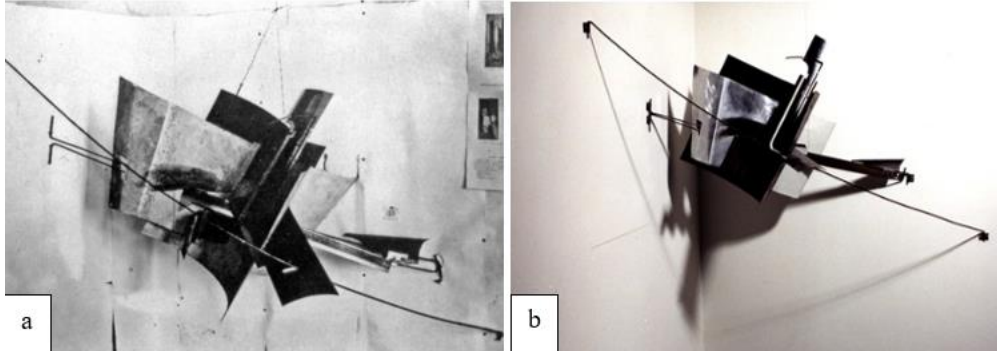
Tatlin, günlük yaşamı iyileştirme arzusu ile yaşamış ve teknolojiye benzer şekilde ilgi duysa da onun çalışmalarını tamamen konstrüktivizm sınıfında ele almamak gerekir (Lodder, 1983: 205). Zhadova (1988), yazısında Tatlin'i, konstrüktivizm ile birlikte geçmişi geride bırakmak için geleceğe yönelen rasyonel bir modernist olarak görmenin mümkün olduğuna değinmiştir (Zhadova, 1988; 146). Çaydanlık ve kızak tasarımları, onu görünüşte iki farklı yerde konumlandıran eserlerin en belirgin örneklerindedir (Şekil 2, Fredrickson, 1999: 51).

Şekil 2. Tatlin kızak çizimleri (Fredrickson, 1999: 51)

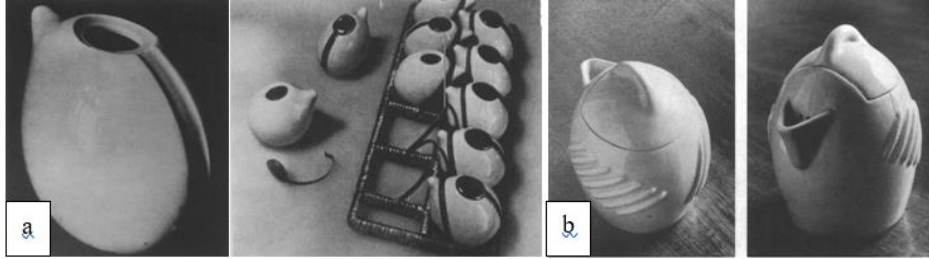
Üretimleri

Tatlin'in erken dönemlerde inşa etmeye başladığı birçok rölyef tasarımı bulunmaktadır. Rölyeflerinde farklı malzemeleri birbirine entegre etme çabasında olduğu görölmektedir ve genellikle gergin metal kablolar, büyük metal artıkları kütlelerinin merkezinden veya ön düzleminden geçmektedir (Şekil 3a-b).

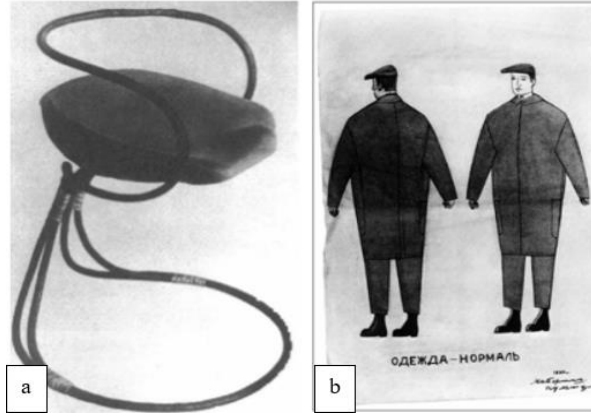
Şekil 3. a) Vladimir Tatlin, köşe kabartma, no. 133, 1915. Alüminyum ve kalay kaplama, yağlı boya pigment, astar boya, tel, sabitleme elemanları (Nisbet, 2010: 110), b) Vladimir Tatlin, köşe kabartma rekonstrüksiyonu (Annely Juda Fine Art)

Tatlin üniversite bölümlerinde verdiği dersler sonrasında öğrencileri ile beraber çalışmalarına devam etmiştir. Öğrencisi Sotnikov ile beraber Tatlin, “Nursing Vessel/Kreşlerde kullanılmak üzere şişe” insan yapımı ve doğal dünyaları bütünleştirme arzusuna uygun olarak insan göğsünü andıran yuvarlak bir form kullanmıştır (Şekil 4a, Fredrickson, 1999: 64). Aynı yıl Tatlin ile Sotnikov, kulpsuz bir çaydanlık tasarlamış; yanlarındaki oluklar, başparmak ve işaret parmağı ile kavrama için düşünülmüştür (Şekil 4b). Bu tasarım, Tatlin'in geleneksel objeleri modern özelliklerle dönüştürme yaklaşımı ve insan formunu dikkate alması sonucu elde edilmiştir (Zhadova, 1988; 146).

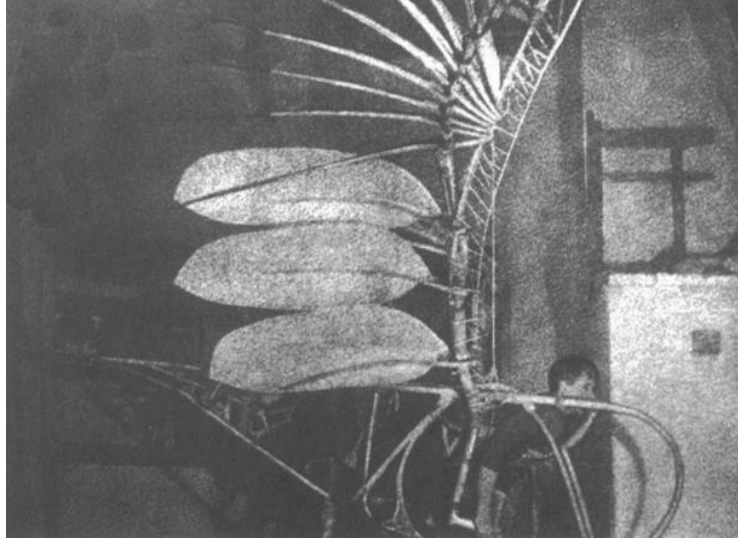
Şekil 4. Tatlin'in öğrencisi Sotnikov ile tasarımları, a) şişe, b) çaydanlık (Fredrickson, 1999)

1927'de başka bir öğrencisi olan Rogozin, sandalye tasarımı için Tatlin ile birlikte çalışmıştır. Sandalye, masrafsız ve minimum maliyetle seri olarak üretilecek şekilde tasarlanmıştır (Zhadova, 1988: 140). Tasarımcılar, geleneksel sandalyelerin geometrik ve dikey yapısının aksine insan vücudunun organik formuna karşılık gelen eğrisel formda bir destek kullanmışlardır (Şekil 5a, Zhadova, 1988: 141). 1920'den sonra Tatlin neredeyse sadece kıyafetler, ev aletleri ve mobilyalar olmak üzere günlük kullanım için nesnelere tasarlamaya başlamıştır. Tatlin'in günlük nesnelere için tasarımları “akışkan, organik formlar” ve “sade, geometrik olanlar” olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İlk grup için 1923 yılında tasarladığı kızak çerçevelerinin kıvrımlı çizgileri örneklenirken, ikinci grup için tasarladığı erkek paltosu örnek gösterilmektedir (Şekil 5b, Strigalev ve Harten, 1993: 274).

Şekil 5. Tatlin'in öğrencisi Sotnikov ile tasarımları, a) şişe, b) çaydanlık (Fredrickson, 1999)

Tatlin'in yaratıcı ve yenilikçi duyguları eseri LeTatlin Ütopyası'nda en büyük ifadelerini bulmuştur. İnsan gücüyle çalışan bir uçan makine olan Letatlin, sanat ve tasarıma yaklaşımının doğasında var olan tüm istek ve çelişkileri somutlaştırmış; pratik ve imkânsız olan bir tasarım denemiştir (Şekil 6). Letatlin ile antik bireysel ulaşım sorununa lirik bir çözüm önermiştir. 1929 ve 1932 arasında Tatlin ve yardımcıları Alexei Sotnikov ve Giorgii Pavil'onov, kuş benzeri bu planörün sandalyesi ve kazağının inşaatı üzerine birkaç model üretmiştir (Fredrickson, 1999: 68). Ham pres, ipek, ahşap, mantar malzeme, çelik kablo ve duralumin ile buhar kullanarak ve parçaları birleştirerek ahşabı eğriler haline getirmiş, en büyük stres taşıyan bağlantı noktalarında ekstra güç için balina kemiği eklemiştir. Daha sonra modellerini güçlü ve hafif ipek ile kaplayarak tamamlamışlardır. Tatlin, Letatlin'in eklemli yapısını uçmayı öğrenen yavru kuşlardan yaptığı gözlemlere dayandırmıştır. Kuş kanatlarının mukavemetini, esnekliğini ve havada kalma yeteneğini arttırmayı mümkün kılacak, vücut kütlelerinin kanat açıklığına gerekli oranını hesaplamak için kuşların kemik yapılarını ve kas yapılarını analiz etmiştir (Lodder, 1983: 214). Ayrıca bu tasarımdaki Tatlin'in emelleri, binalarına uçuşla erişilecek ideal bir gelecek şehri anlayışına karşılık gelmektedir.

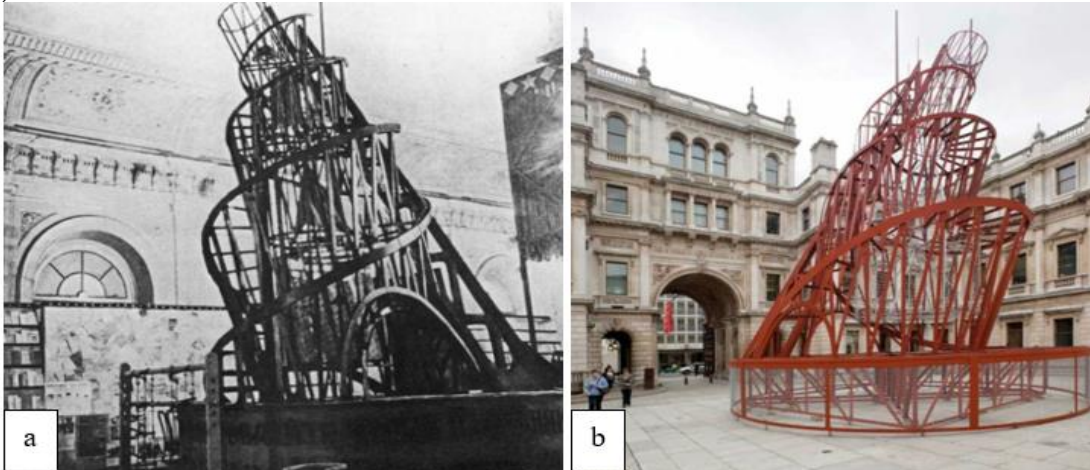

Şekil 6. Vladimir Tatlin, Letatlin tasarımı (Fredrickson, 1999: 67)

Tatlin Kulesi

Tatlin, cam, metal ve ahşap kullandığı soyut kompozisyonların ardından, Üçüncü Enternasyonal Anıtı için devasa bir proje üretmiştir. Çelik konstrüksiyon içerisinde, devrimlerin hızı ile çeşitli siyasi işlevleri ifade edecek cam montaj salonları olmak üzere 300 m yüksekliğinde anıt tasarlamıştır (Şekil 7, Magnago Lampugnani, 1988). Tatlin'in Anıtı olarak anılan kule, oldukça dikkat çekici olarak tasarlanmış ve Eyfel Kulesi'nden çok daha yüksek planlanmıştır. Ancak Tatlin'in böyle yüksek bir anıtı gerçekleştirme planları, 8 Kasım 1920'de sekizinci Sovyet Kongresi'nde sergilenen birkaç çizimin ve yaklaşık üç metrelik bir modelin ötesine geçmemiştir. Tatlin, böyle büyük bir yapının nasıl inşa edilebileceğini asla gösterememiştir. Kulenin tamamlanması durumunda nasıl çalışacağını önermiştir. En alt bölüm yasama işlevleri için bir küp olarak şekillenmiş, bir sonraki bölüm yürütme işlevleri için piramit, üçüncü bölüm bilgi merkezleri için silindir ve son seviye de bir radyo sinyali yayın alanı için yarım küre şeklinde planlanmıştır (Kurbanovsky, 2008: 895).

Tatlin'in anıtsal kulesi, o dönem ve öncesinde tasarlananlara benzememektedir. Kule, geçmişi bugüne bağlayan bir nesne olarak değil, geleceğe bağlanan bir nesne olarak görülmektedir. Anıt, planlanan biçimde hiçbir zaman bir topluluğun ortasında fiziksel bir alan olarak inşa edilememiştir, ancak sayısız topluluklar için mevcut bir anıt fikri olarak geliştirilmiştir. 1925 yılında Tatlin, Paris'teki Uluslararası Sergi'de Sovyet pavyonu için ikinci bir model oluşturmuştur. Zaman içerisinde kulenin başka bir basitleştirilmiş versiyonları da inşa edilmiştir (Anderson, 2017: 9).

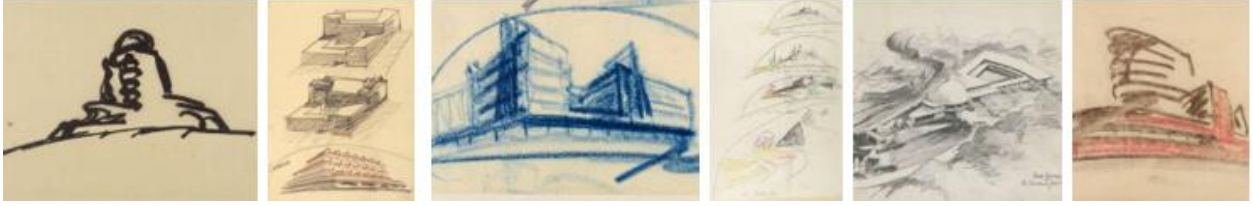

Şekil 7. Vladimir Tatlin, Üçüncü Uluslararası Anıtı modeli, a) 1920, Paris, b) Basitleştirilmiş versiyon (Nisbet, 2010)

Erich Mendelsohn

Mendelsohn, günümüzde Polonya sınırları içinde olan Doğu Prusya şehri Allenstein'da büyümüştür. Mendelsohn'un doğduğu 1887 yılında, Allenstein sıkıca Alman kültürünün etkisi altında kalmış ve Mendelsohn bu baskın kültürle, Almanca konuşarak ve Almanya'daki mesleki eğitimi alarak yetiştirilmiştir. Alman Yahudi kimliği, mimarın mesleki yaşamı büyüdükçe yoğunlaşan belirli sonuçlar doğurmuştur (Whittick, 1956: 37). Erich Mendelsohn eserlerini, görünüşte üç uyumsuz coğrafi konuma karşılık gelen Avrupa (Almanya 1914-1933, Büyük Britanya 1933-1939), Filistin (1934-1941) ve ABD (1941-1953) bölgelerinde üretmiştir (Mendelsohn, Beyer ve Strachan; 1967: 167). Eserlerindeki ticari yapı tasarımları ile dışavurumcu eskizlerini ve Einstein kulesini uzlaştırmada zorluk yaşanmaktadır (Şekil 8). Mendelsohn 1934 ve 1941 arasında tasarımlarında, merkezi olarak teknolojik ilerleme ile yerel kültürel değerler arasındaki boşluğa odaklanmıştır. Mendelsohn yalnızca modern mimarları meşgul eden mimari form ve teknoloji arasındaki boşluğu değil, aynı zamanda mimari form ve kültür arasındaki boşluğu da ele almıştır (Nitzan-Shifan, 1993: 6).

Mendelsohn, "duyguların serbest bırakılması ile oluşan" ifadesini üretimlerinde uygun motivasyon olarak benimsemiştir ve 1948'de çağdaş mimarinin gelişimine olan katkısını değerlendirirken, sözlerini: "Çağdaş mimarlığın otomatik olarak ürettiği ve istemeyerek yayınladığı düşüncelere ve tartışmalara; yazarın teorileri olarak değil, sanatının felsefi arka planı olarak dokundum." ifadeleri ile tamamlamıştır. (Mendelsohn, Beyer ve Strachan; 1967: 172).

Şekil 8. Mendelsohn'un eskizleri (Wilson, 2013)

Tasarım Anlayışı

1910-12 yılında Münih'te eğitimini tamamlayan Mendelsohn'un 'farklı olma' düşüncesi okul yürütücüleri tarafından desteklenmiştir. Burada Theodor Fischer'in stüdyosuna katılmıştır. Fischer ile olan stüdyo eğitiminden sonra, Mendelsohn'un kendine özgü yaklaşımını ve fikirlerini, teknolojik olarak gelişmiş bir ofise katılmış olması etkilemiştir (Nerdinger ve Schickel, 1988: 56-61). Mendelsohn'un kendine özgü yaklaşımlarını yalnızca dışavurumcu olarak tanımlamamak gerekmektedir. Çalışmalarının çoğu, 1929-30 yıllarında Bauhaus tarafından savunulan beyaz sıva duvarları, düz çatı ve bant pencereleri örnekleyen "rasyonel işlevsellik" kategorisi ile de uyum göstermektedir. Mimarlık tarihçisi Bruno Zevi, Mendelsohn Evi'ni "ekspresyonizmin en uzak aşaması" olarak tanımlamaktadır (Şekil 9, Zevi, 1985: 190).

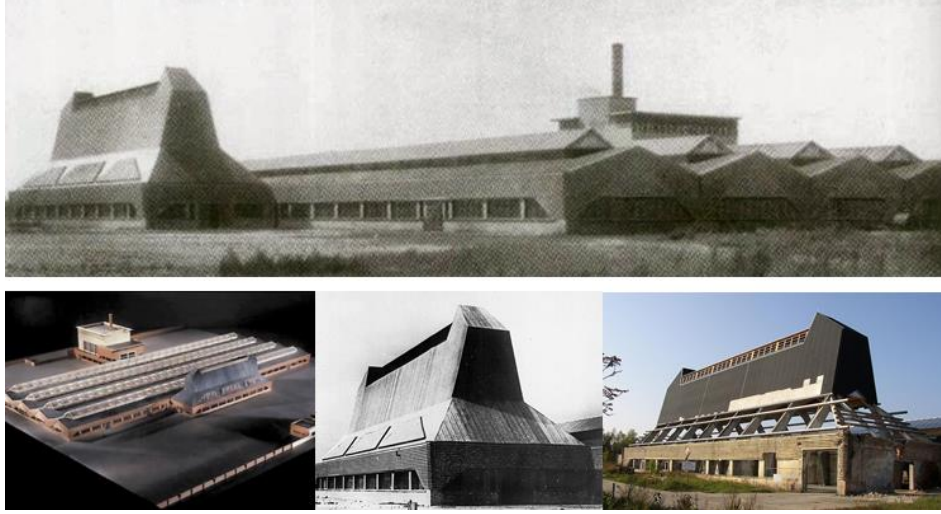
Şekil 9. Erich Mendelsohn tasarımı olan Russell Evi görünümü (Cazorla, 2011)

Mendelsohn, mimari pratiğinden önce estetik hedeflerini tamamlayan, mevcut sanatsal eğilimlere olan duyarlılığını simgeleyen bazı yaratıcı hareketlerle uğraşmıştır. Başlangıçta, çelik ve camdaki mimari vizyonların yanı sıra kostüm ve poster tasarımları bulunmaktadır. O dönem arkadaşları Paul Klee, Wassily Kandinsky, Franz Marc ve şair Hugo Ball "Der Blaue Reiter" grubunun dışavurumcu sanatçıları oluşturmaktadır (Gössel ve Leuthäuser, 2001). Mendelsohn'un kişisel soyutlama yönteminin ve genç mimar olarak bilgilerinin katıldığı bu tarz sanatsal hareketlerden etkilendiği görülmektedir (Herman, 1988: 24). 1923 yılında Hollanda'da

gerçekleştirdiği dersinin sonunda, Mendelsohn izleyicilerine “Dünyayı ele geçir, inşa et ve dönüştür! / Seize, construct, and convert the earth!” tavsiyesinde bulunmuştur. Elbette, Mendelsohn'un doğal dünyayla olan büyüünün bir ölçüsü olan söylemleri; sonrasında ‘küçümseyen’ olarak algılanmıştır. Ancak mimari ve peyzaj arasında kritik bir uzlaşma yöntemi için bir motivasyon cümlesi olarak sözleri ilham verici olmaktadır (Kargon, 2017: 896).

Üretimleri

1921'de Almanya'nın Luckenwalde kentindeki üretim yapısının ihtiyaçlarını ele alan Mendelsohn, Steinberg, Hermann & Şirket Şapka Fabrikasında yatay form anlayışını baskın olarak kullanmamış ve bir modülasyon olarak konik formlar tasarlamıştır. Bu fabrika kompleksindeki en dikkat çekici bölüm, şapka benzeri yüksek sivri havalandırma bacası ve geniş kenarlı taban alanı ile ünlü ‘Dying Vat’'tır. Bu küçük bina dış cephesi ile oldukça heykelsi görünmektedir (Şekil 10, Herman, 1988: 76).

Şekil 10. Erich Mendelsohn tasarımı Steinberg, Hermann & Şirket Şapka Fabrikası görünümü (Cazorla, 2011)

Mossehaus Gazete Binası, özgün halinde bir matbaa ve gazete bürolarından oluşan yapı bugün en beğenilen Mendelsohn eserlerinden biridir. Köşeyi saran pencerelerde uzun yatay çizgiler bu binayı ‘Streamline Moderne (Geç Art Deco)’nin önemli bir çalışması haline getirmektedir. Mossehaus Berlin'deki en yüksek bina olarak tasarlanmıştır ancak o zamandan günümüze kadar yakınlarında daha yüksek yapılar inşa edilmiştir (Nicholson, 2016). Mendelsohn, modernizmden giderek daha fazla etkilenmiş ancak ayırt edici tasarım öğelerini de korumuştur. Vurgulanan yatay çizgiler ve kavisli köşe, binaya aerodinamik bir his vermiş ve binanın perspektifte uzamasına yardımcı olmuştur (Şekil 11, Berman, 1999). Mendelsohn tasarımına hareketin dinamiğini yansıtmaya çalışmıştır.

Şekil 11. Erich Mendelsohn Berlin'deki tasarımı Mossehaus (Berman, 1999)

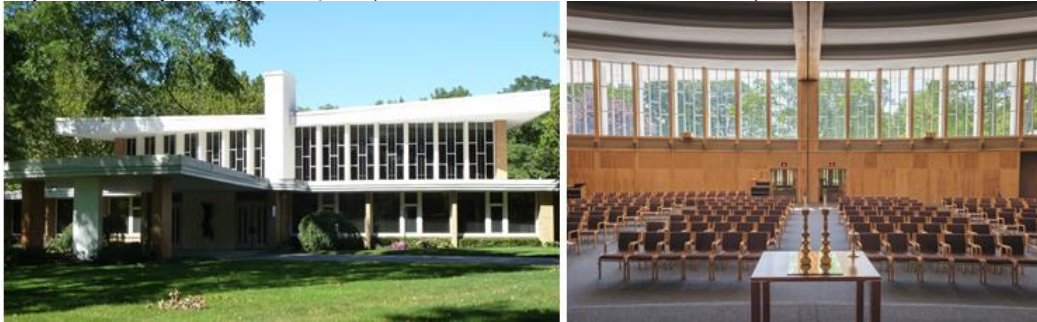

Mendelsohn, 1922 Charlottenburg'daki Karolingerplatz villasında, eğri bir parsel sınırında yer alan çapraz simetrik bir villa tasarlamıştır. Zevi, binanın kaba dış tuğla cephesini "binanın hareketsiz yapısını fethetmeye" çalışmak olarak tanımlamaktadır (Zevi, 1985: 56). Bu pürüzlü tuğla, Mossehaus'un kenarlarını anımsatmaktadır. Küçük ev delikli pencerelere sahiptir, ancak bunlar, derin yivli tuğla tarafından kurulan doğrusallık ile tasarlanmıştır. Erken Mendelsohn ifadesi olarak yataylık, cephe üzerinde düz ve zikzaklı yatay bant pencereler şeklinde kendini göstermektedir (Şekil 12a). Cephenin merkez kütesi, "kütesel bir kule" söylemi ile dikeyliği ifade ederek kütlelerin geri kalanından yüksekte yer almaktadır (Şekil 12b, Herman, 1988: 87).

Şekil 12. Erich Mendelsohn Karolingerplatz'taki villa tasarımı, a) Yatay bant pencereler, b) Merkez kütlelerin geri kütlelerden yüksekte konumlandığı görünüm

Mendelsohn'un geç dönem Amerikan projelerinden biri olan 1948-1952 yılları arasında Michigan-Grand Rapids'deki Emanu-El Toplum Merkezi, Einstein Kulesi ile ilginç bir zıtlık barındırmaktadır (Şekil 13). Emanu-El Center'ın en dikkat çekici unsuru yataylıdır. Uzun pencereleri, ibadet mekanını çok sayıda doğal ışıkla aydınlatmaktadır. Hareketli duvarlar da genişleyen cemaatinde çeşitli etkinlikler için çok amaçlı bir oda olarak hizmet edebilecek şekilde kurulmuştur. Düz çatı, Einstein Kulesi ile keskin bir tezatlık oluşturmaktadır (Luckmann, 2013: 17). Mendelsohn'un düz çatıyı kullanması, kısmen Amerika'ya olan sevgisinden ve önemli mimarın etkisinde kaldığı vizyondan kaynaklanmaktadır. Düz çatı, son derece yatay kompozisyonlar kullanan Frank Lloyd Wright'ın ilk çalışmalarını yansıtmaktadır. Wright, 1910-11 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri'nde ünlü olmadan çok önce Almanya'da proje çalışmaları yürüttüğü için tüm Avrupalı modernistler üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur (Kostof, 1995: 685; Zevi, 1985: 61).

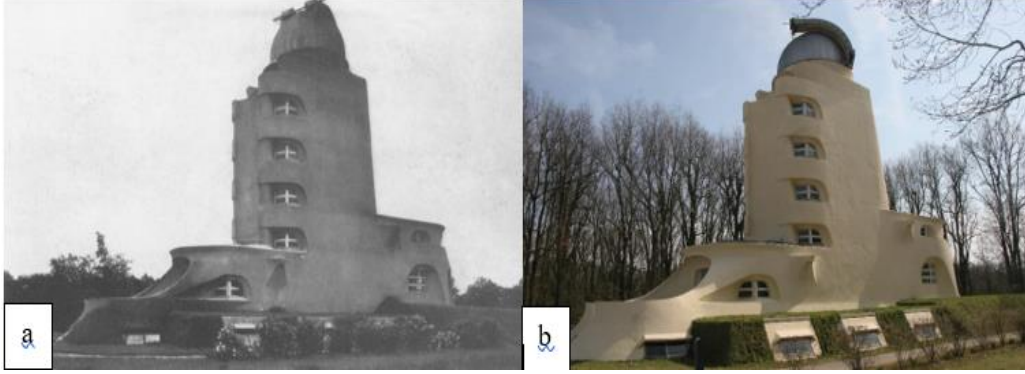

Şekil 13. Mendelsohn Emanu-El Toplum Merkezi (İbadethane) tasarımı günümüz

Einstein Kulesi

1917-1920 yılları arasında Erich Mendelsohn tarafından tasarlanan ve 1920-1919 yılları arasında Berlin yakınlarındaki Potsdam'da inşa edilen Einstein Kulesi, Alman dışavurumcu mimarisinin en bilinen örneklerinden biridir (Şekil 14a-b). 1921'de tamamlanmasından bu yana dışavurumculuğun bir örneği olarak ele alınan kule, endüstri ve bilime karşı akılcı olmayan bir yaklaşım olarak ifade edilmiştir. Einstein'ın genel görecelik teorisini araştırmak için bir gözlemevi/laboratuvar olarak tasarlanan yapıda Mendelsohn, görecelik programının hem mecazi hem de edebi düzeyleri üzerindeki etkisini göz önünde bulundurmıştır. Ayrıca Mendelsohn'un

dışavurumculuğa son derece kişisel yaklaşımını ve göreceliğin mimarlık hakkındaki düşüncesini ne ölçüde etkilediğini kule üzerinden incelemek mümkündür. Kule dışavurumcu akımın, biçimsel ve entelektüel mesafeye bakış açısını göstermektedir (James, 1994; s392).1920'lerde bina “bireysel ifade ve işlev” arasındaki uygun denge hakkındaki Alman mimari tartışmalarının merkezinde yer almıştır. Mendelsohn, Einstein Kulesi'nin gövdesinin organik, sürekli ve kıvrımlı doğal formlarında; 20. yüzyılın başlangıcında ortaya çıkan kuantum fiziğinden, görelilik ve yerçekimi teorisinde modern fiziğin getirdiği paradigma değişimlerinden ilham almıştır (Steinmetz vd., 2018: 3).

Şekil 14. Einstein Kulesi, a) inşa edildiği dönem görünümü (James, 1994: 393), b) Günümüz görünümü (Steinmetz vd., 2018: 3)

Einstein Kulesi, 0.6 metrelik net bir açıklığa sahip güçlü bir ışık toplayan güneş teleskopu ile yüksek çözünürlüklü bir spektrograf ile donatılmış bir optik laboratuvar olarak hala kullanılmaktadır (Şekil 15, Steinmetz vd., 2018: 3).

Şekil 15. Einstein Kulesi günümüz görüntüleri (Steinmetz vd., 2018: 4-5)

Mendelsohn'un eserlerinde Einstein kulesinin, dışavurumcu formlarının tekrarı bulunmamaktadır. Çalışmalarında kavisli çizgiler tekrarlanmıştır ancak Einstein Kulesi'nin aynı aşırı, dinamik tarzında olmamıştır. Mimarlık eleştirmeni Reed Kroloff; Mendelsohn'un ilk binalarının ve mağazalarının çoğunun güçlü bir şekilde 'Art Deco' düzeninden etkilendiğini ifade etmiştir (Luckman, 2013: 15). Einstein Kulesi, Mendelsohn'un erken çalışmalarından sonra modernizmin baskın biçimlerinden daha fazla etkilenen bir estetiğe geçme ihtiyacı ile tasarladığı bir tür doruk noktası denilmektedir. Mendelsohn, ömrünün sonuna doğru Einstein Kulesi'nde “formu yapı üzerinde yanlışlıkla vurguladığını” yazmıştır (James, 1994: 403). Modernist tasarımın 1910'lardaki deneysel ve romantik bir aşamadan; Birinci Dünya Savaşı sonrasında çok daha rasyonel bir yaklaşıma evrilmesi, Mendelsohn'un kendi çalışmalarına da yansımıştır (James, 1994: 410).

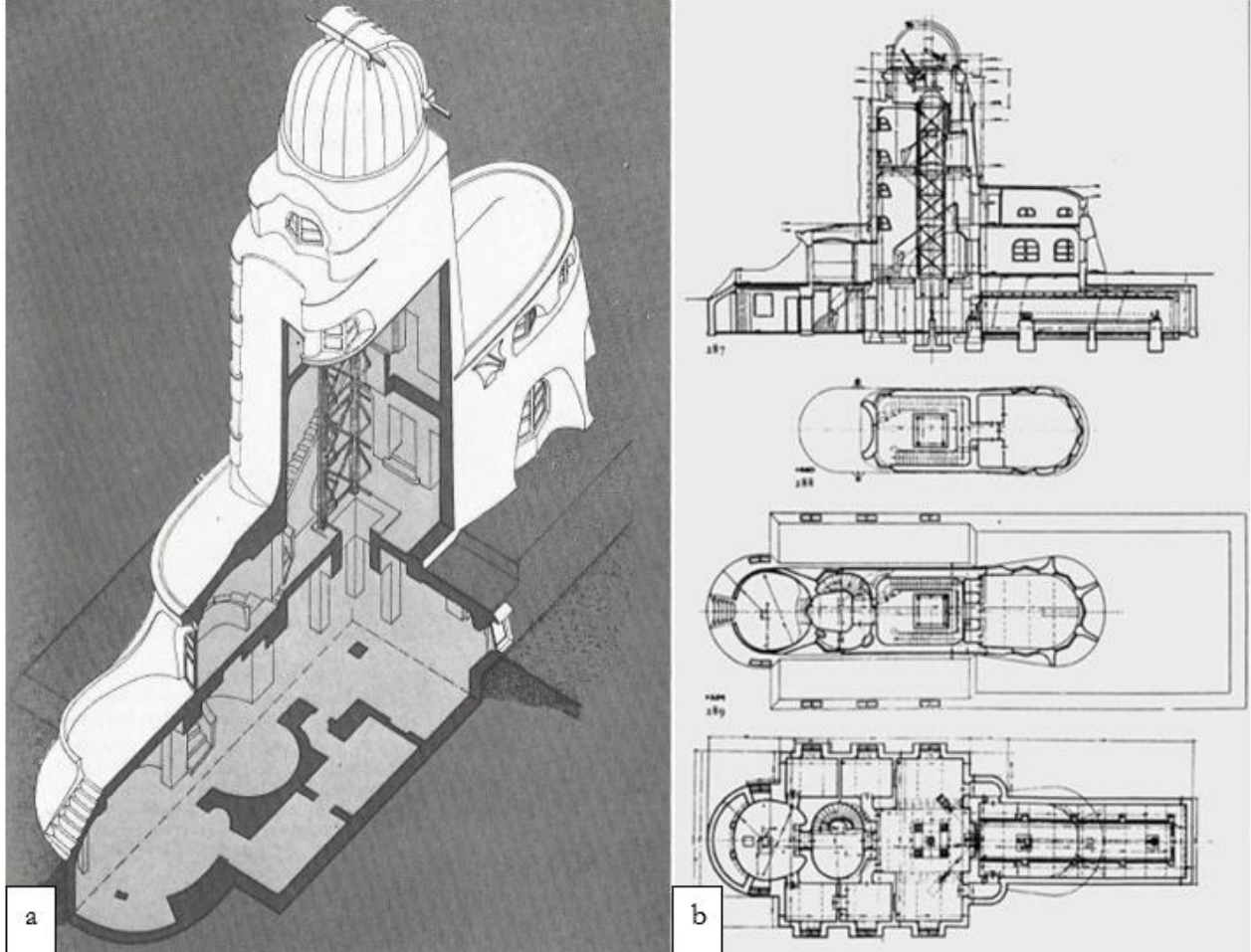
Bulgular ve Değerlendirme - İki Çağdaş Mimar: İki Özgün Tasarım

Çalışma kapsamında ele alınan iki mimari eser hakkında temel bilgiler Tablo 1'de özetlenmiştir. Tipolojisi, mimari stili ve yapım tarihi açısından bağlamsal düzenlemeleri ve yapı malzemeleri hakkında verileri içermektedir (Tablo 1):

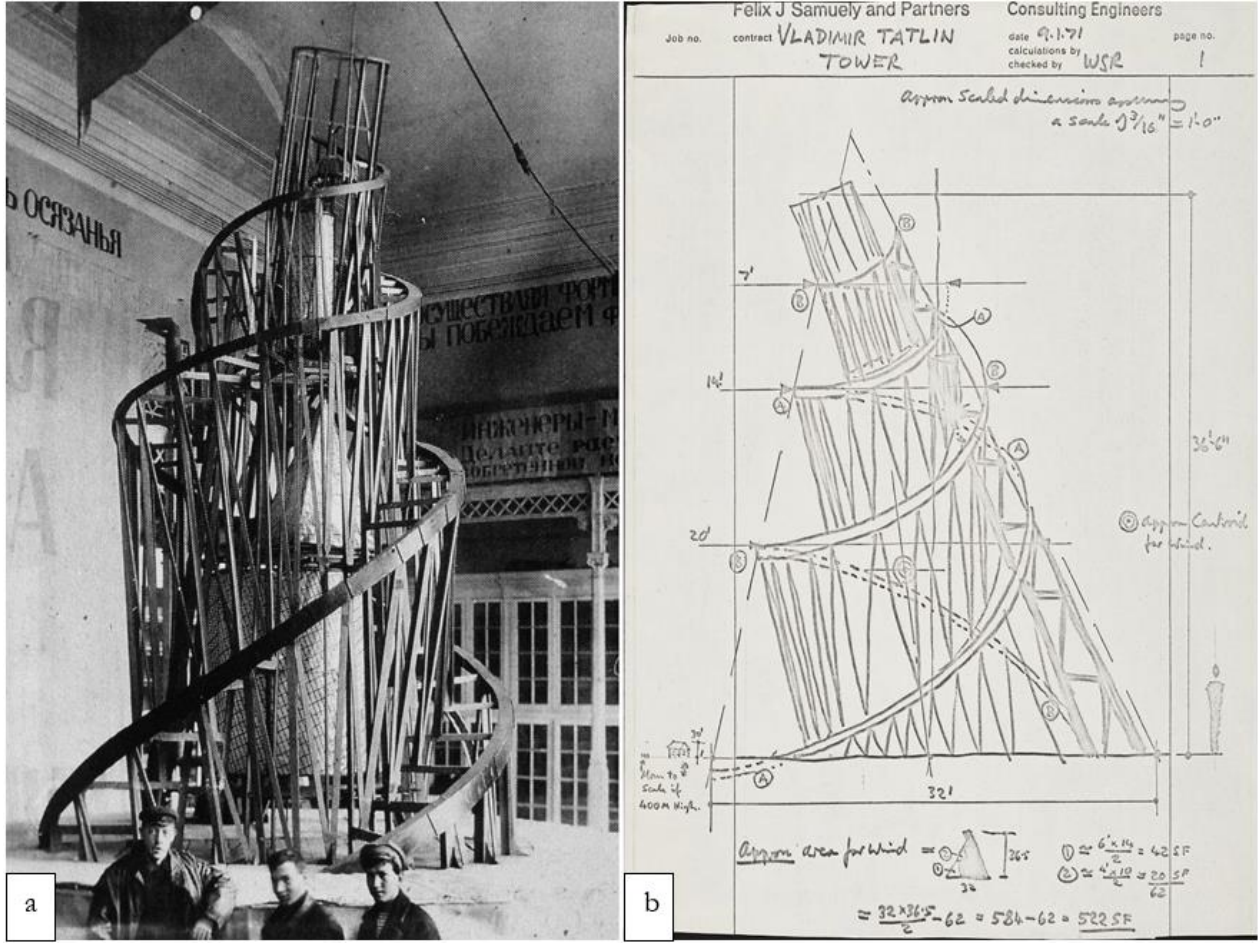
Tablo 1. Tatlin ve Einstein Kule yapılarının künyesi

Özellik/Eser	Tatlin Kulesi	Einstein Kulesi
Mimar	Vladimir Tatlin	Erich Mendelsohn
Tipoloji	Anıt	Gözlem Kulesi
Stil	Konstrüktivizm	Ekspresyonizm
Yapım Tarihi	1919-1920	1920-1923
Malzeme	Çelik-Cam	Betonarme
Yükseklik	300 m	20 m

- İki mimari örneğin tipolojileri ve yapım tarihleri benzerlik göstermekte ancak mimari stil ve malzeme olarak farklılık göstermektedir. Yapıların çizim ve görünüşleri incelendiğinde bu durum okunabilmektedir (Şekil 16-17).

Şekil 16. Einstein Kulesi, a) Aksonometrik kesit (Url-3), b) Plan ve kesitlerin bulunduğu çizimler (Url-4)

Şekil 17. Tatlin Kulesi, a) Tatlin ve öğrencileri kule maketinin önünde (Url-5), b) Kulenin Vladimir Tatlin tarafından çizilen cephesi (Hayvard Gallery)

- İki mimari eserin karşılaştırılması görsel morfolojik analizlere bağlı olarak yapılmıştır (Tablo 2). Bu kapsamda temel olarak yapı formları göz önünde bulundurulmuştur. Form analizleri kapsamında yapılar; iki boyutlu şekiller, üç boyutlu geometrik kütleler, yapısal bileşenler, mimari söz varlığı, dekoratif öğeler, işlevsel varlıklar, çizgiler, yapı taşları, desenler ve tasarım merkezleri açısından ele alınmıştır (Eiloti, 2017).
- İki boyutlu şekillerin çoğu temelde iki örnekte de benzerdir. Bu şekiller arasında kareler, daireler ve dikdörtgenler bulunmaktadır. Tatlin Kulesi'nde, genellikle eğrisel olmayan şekiller görülüyor olsa da çelik konstrüksiyon içerisinde düşünülen birimlerde silindirik bilgi merkezi ve yarım küre bir radyo sinyal yayın alanı bulunmaktadır. İki yapının genelinde 3 boyutlu geometrik yapı elemanlarının çoğu küp, silindirik ve yarım küreden oluşmaktadır.
- Taşıyıcı sistem özelliği olarak iki yapı birbirinden tamamen farklılaşmıştır. Tatlin'in düşündüğü anıtta farklı malzeme arayışları ve anıt için düşünülen yüksekliğin fazla olması nedeniyle çelik taşıyıcılar düşünülmüştür. Mendelsohn ise betonarme malzeme ile ekspresyonizmi birleştirmiş, betonarme ile heykelsi bir cepheye sahip kule tasarlamayı başarmıştır. Kullanılan malzemeler her iki kulede de cephelere yansımış ve Tatlin Kulesi'nde dikey taşıyıcıların keskin hatlı cephelerine sebebiyet verirken; Einstein Kulesi'nde betonarmenin heykelsi kullanımı hareketli ve eğrisel hatlı cephelerin görünümüne sebebiyet vermiştir.

Dönemlerinin önemli mimarları arasında bulunan Tatlin ve Mendelsohn'un tasarımlarını kuleleri üzerinden değerlendirildiğinde, çok farklı iki mimari akımın öncüsü olarak görülmelerine rağmen tasarımlarında ortak

birçok nokta görülebilmektedir (Tablo 1-2). Tatlin ve Mendelsohn'un modern mimarinin etkisinin entegre ve kapsamlı bir görünümüne uygun bir şekilde tasarımlarını gerçekleştirdiği ve ayrıca tasarladıkları yapılar ile kentsel odak noktası oluşturma hedeflerinin olduğu görülebilir.

Tablo 2. Tatlin ve Einstein Kule yapılarının biçimsel özelliklerinin karşılaştırılması

Özellik/Eser	Tatlin Kulesi	Einstein Kulesi
İki boyutlu geometrik şekiller	Kare, daire, üçgen	Kare, daire, dikdörtgen, elips
Üç boyutlu geometrik kütleler	Küp, silindir, üçgen piramit, yarım küre	Küp, silindir, yarım küre (kubbe)
Taşıyıcı terimler	Çelik düşey taşıyıcılar	Betonarme perde duvarlar ve kolonlar
Mimari terimler	Keskin yüzeyler, temel geometrik formlar	Eğrisel yüzeyler, süslemeli ve hareketli cephe
Merkez Odak	300 metre olarak düşünülen taşıyıcı sistem	Ekspresyonist cephe

Tatlin'in yaklaşımı, idealist mistisizm (süprematizm) ile konstrüktivistlerin işlevsel materyalizmi arasında bir yerde görülebilir. Tatlin doğanın ötesinde bir anlam aramamış, ancak konstrüktivistlerin aksine sadece sosyal yaşam ile de ilgilenmemiştir. Tatlin'in tasarımlarında idealar metafiziğinin yerini maddelerin, malzemelerin fiziği almaktadır. Tatlin formları idealara dönüştürerek değil, maddeye dönüştürerek tasarlamıştır. Bütün bu düşünceler sonunda, maddenin işlendiği üretim sürecinin ve bu sürecin kilidi olan makinenin yüceltilmesini savunmuştur. Tatlin makineler ile üretimin, sanatın egemenliği altına alınması gerektiğini savunmuş; aksi durumda sanatsız bir teknolojinin üreteceği formların etkisiz kalacağını belirtmiştir Mendelsohn ise tasarımlarında; çok fazla kullanılan kutulu ve farklılaşmamış, sıradan binaların aksine daha hareketli ve dinamik kütleler tasarlamıştır. Mendelsohn hakkında önemli olan bir diğer durum, malzemede betonarme plastik olasılıklarını kullanmasıdır. Tasarım sürecinde Einstein Kulesi gibi bir yapı tasarlamamasına rağmen, görelilik hareketi, ışık ve alandan etkilendiği; Weimar yıllarındaki mimari tasarımlar düşüncesinde de ön plana çıkmıştır. Mendelsohn, 'hipertrofik hayalin/aşırı gelişmiş hayalin' tezahürü olarak, mimaride bir dönem tuhaflık ve mistisizm ile tasarımı savunan mimar olarak görülebilirken; Tatlin için kendine özgü "idealist materyalist" veya "romantik materyalist" uygun olabilmektedir. Her iki mimar da tasarımlarına, düşüncelerinin ve yaptıkları analizlerin karmaşıklığına derinlik katmıştır ve üretimler gerçekleştirmiştir.

Sonuç

20.yüzyılın en etkili ve özgün mimarları arasında bulunan Tatlin ve Mendelsohn'un ele alındığı bu çalışmada görüldüğü üzere, Tatlin'in yaklaşımının (Letatlin anlayışı ve tasarımı) konstrüktivistlerin yaklaşımından farklı olduğu görülmektedir. Ayrıca farklı dönemlerde farklı akımlar ile ilişkilendirilen ve farklı tasarımlar üreten Mendelsohn'u da yalnızca dışavurumcu bir mimar olarak tanımlamamak gerektiği açıktır. Mendelsohn'un mimarisine ilişkin yapılan eleştirilerde fikir birliği oluşmamaktadır, çünkü eserlerini kendisinde yer alan duyguları ve iç dünyasını ön plana çıkararak tasarlamıştır. Aynı durum çoğu zaman, Tatlin için de geçerlidir ve tasarımları konstrüktivizm başlığı altında net bir şekilde bir araya getirilememektedir.

Tasarım anlayışı olarak çok farklı iki akımın önemli temsilcileri olarak görülen Tatlin ve Mendelsohn'un tasarım anlayışları incelendiğinde; her ikisinin de tasarım anlayışında ortak olan özgün olanı yakalamak, tasarımlarına yenilikçi olanı eklemek ve sosyal hayatın ilgi odağı olabilmektir. Genel olarak, Tatlin ve Mendelsohn, özellikle Tatlin Kulesi ve Einstein Kuleleri'nde yapılarını inşa etmek için hem malzeme, doğa, kütle, kavisli çizgiler ve diğer nitelikler açısından hem de binaları ile kullanıcılar arasında oluşturacakları etkiyi arttırmak amacıyla tasarımlarını gerçekleştirmiştir. Formun işlevselliği ve estetiği bağlamında mimarlık tarihinde önemli yer edinmişlerdir. Her ne kadar iki sanatsal düşünce (Konstrüktivizm – Ekspresyonizm) arasındaki farklılığı temsil ettiği düşünülse de Tatlin ve Mendelsohn, çağdaş olmanın yanı sıra tasarımlarına uygun temel araçları kullanmada da ortak noktada buluşmaktadır. Bu makale ile birlikte, bu iki önemli mimarın tasarım kriterlerinde ortak bir anlayış paylaştıklarına dair bir yaklaşım ortaya konulmuştur.

Kaynakça

- Anderson, R. (2017). Monument to the Third International: Vladimir Tatlin. *Companion to the History of Architecture*, 1-13.
- Berman, J. (1999). Mossehaus, Berlin. Erich Mendelsohn 1922. <http://www.galinsky.com/buildings/mossehaus/index.html>, adresinden 30.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Bois, Y. A. (1992). The semiology of cubism. In Picasso and Braque: A symposium, 169-208. New York: Museum of Modern Art.
- Cazorla, R. (2011). Russell House, San Francisco. <http://www.galinsky.com/buildings/russell/index.html>, adresinden 30.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Demirci, B. (2020). Tersine Mühendislik Nedir?. <https://blog.tekyaz.com/tersine-muhendislik>, adresinden 26.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Eilouti, B. H. (2009). Design knowledge recycling using precedent-based analysis and synthesis models. *Design Studies*, 30(4), 340-368. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2009.03.001>
- Eilouti, B. (2012). Sinan and Palladio: two cultures and nine squares. *International Journal of Architectural Heritage*, 6(1), 1-18. <https://doi.org/10.1080/15583058.2010.495821>
- Eilouti, B. (2017). Sinan and Palladio: A comparative morphological analysis of two sacred precedents. *Frontiers of Architectural Research*, 6(2), 231-247. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2017.03.003>
- Frampton, K. & Simone, A. (2015). *A Genealogy of Modern Architecture: Comparative Critical Analysis of Built Form*. Lars Muller.
- Eisenman, P. & Roman, M. (2015). *Palladio Virtuel*. Yale University, Press, New Haven.
- Fredrickson, L. (1999). Vision and material practice: Vladimir Tatlin and the design of everyday objects. *Design Issues*, 15(1), 49-74. <https://doi.org/10.2307/1511788>
- Gintoff, V. (2015). A Short History of Yekaterinburg's Constructivist Architecture <https://www.archdaily.com/775681/a-short-history-of-yekaterinburgs-constructivist-architecture>, adresinden 30.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Gössel, P. & Leuthäuser, G. (2001). *Architecture in the twentieth century (Vol. 1)*. Taschen.
- Herman, G. S. (1988). *Erich Mendelsohn and discontinuity of expression (Germany, Architecture)*, [Doctoral dissertation, Rice University], Texas.
- James, K. (1994). Expressionism, relativity, and the Einstein Tower. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 53(4), 392-413. <https://doi.org/10.2307/990909>
- Kachurin, P. (2012). Working (for) the State: Vladimir Tatlin's Career in Early Soviet Russia and the Origins of The Monument to the Third International. *Modernism/modernity* 19(1), 19-41. <https://doi.org/10.1353/mod.2012.0001>
- Kargon, J. (2017). Critique of an 'Artefactual' landscape: Erich Mendelsohn's engagement with the built and natural environment, 1919–1931. *The Journal of Architecture*, 22(5), 875-898. <https://doi.org/10.1080/13602365.2017.1351771>
- Korkmaz, A. P. (2008). Sedat Hakkı Eldem "Türk Evi" Ve Frank Lloyd Wright "Prairie Evleri" Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(14), 35-51.
- Kostof, S. (1995). *A history of architecture: settings and rituals*. New York: Oxford.
- Kurbanovsky, A. A. (2008). Freud, Tatlin, and the Tower: How Soviet Psychoanalysts Might Have Interpreted the Monument to the Third International. *Slavic Review*, 67(4), 892-906. <https://doi.org/10.2307/27653029>
- Lodder, C. (1983). *Russian constructivism*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Luckman, A. (2013). Erich Mendelsohn: an Investigation into the Likeability of Buildings. http://www.headroyce.org/uploaded/Global_Ed/likeability_of_buildings.pdf adresinden 25 Ocak 2022 tarihinde erişilmiştir.

- Magnago Lampugnani, V. (1988). *The Thames and Hudson encyclopaedia of 20th century architecture*. Thames and Hudson, London.
- Mendelsohn, E., Beyer, O., & Strachan, G. (1967). *Eric Mendelsohn: Letters of an Architect*. Edited by Oskar Beyer. Translated by Geoffrey Strachan, Etc.[With Illustrations, Including Portraits.]. London; printed in USA.
- Milner, J. (1983). *Vladimir Tatlin and the Russian avant-garde*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Nerdinger, W., & Schickel, G. (1988). *Theodor Fischer*. Ernst Publishing, Germany.
- Nicholson, T. (2016). Architect Erich Mendelsohn | The Father of Streamline Moderne. <https://theculturetrip.com/europe/germany/articles/architect-erich-mendelsohn-the-father-of-streamline-moderne>, adresinden 30.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Nisbet, J. (2010). Material Propositions on the Individual/Collective: The Work of Vladimir Tatlin. *Modernism/modernity*, 17(1), 109-134. <https://doi.org/10.1353/mod.0.0167>
- Nitzan-Shiftan, A. (1993). *Erich Mendelsohn: From Berlin to Jerusalem*, [Doctoral dissertation, Massachusetts Institute of Technology] Cambridge.
- Özkan, H. ve Azsöz, G. (2015). Mimar Sinan ve Çağdaş Andrea Palladio'nun Mekansal Sınırlamaya Getirdikleri Yenilikler Üzerine Bir Analiz Çalışması. *9. Uluslararası Sinan Sempozyumu*, Edirne.
- Rickey, G. (1967). Constructivism: Origins and evolution. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 27 (3):364-365 <https://doi.org/10.2307/428688>
- Rowell, M. (1978). Vladimir Tatlin: Form/Faktura. *October*, 7, 83–108. <https://doi.org/10.2307/778388>
- Steinmetz, M., Denker, C., Rendtel, J., Pitz H., Grunewald, J., Petzold, H., Sprenger, D., Wolfsdorf, M., Krüger, T. ve Bauer, S.M. (2018). *The Einstein Tower in Potsdam Final Report 2018*. Denker, C. (ed.) Leibniz Institute for Astrophysics Potsdam (AIP).
- Strigalev, A. A. E. (1988). *From Painting to the Construction of Matter*. Zhadova L. A. (Ed.) Tatlin, Thames and Hudson, London.
- Strigalev, A. A. E., & Harten, J. (1993). *Vladimir Tatlin: Retrospektive*. DuMont.
- Tatlin, V. (1988). *The work ahead of us. Russian Art of the Avant-Garde Theory and Criticism*, ed. John Bowlt. New York: Thames and Hudson.
- Url-1: Description of the painting by Vladimir Tatlin “Sailor”, <https://en.opisanie-kartin.com> adresinden 23.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Url-2:<https://kavrakoglu.com> adresinden 24.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Url-3:<https://tr.pinterest.com> adresinden 15.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Url-4:<https://en.wikiarquitectura.com> adresinden 15.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Url-5:<https://sites.google.com/site/vannasobakamhk/vladimir-tatlin> adresinden 15.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Whittick, A. (1956). *Eric Mendelsohn*. New York: L. Hill.
- Wilson, R. (2013). Man in a Hurry: A show of Erich Mendelsohn's Drawings in Berlin. <http://www.uncubemagazine.com/blog/11669621>, adresinden 07.05.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Zarzar, K. M., & Guney, A. (Eds.). (2008). *Understanding Meaningful Environments: Architectural precedents and the question of identity in creative design (Vol. 4)*. IOS Press.
- Zevi, B. (1985). *Erich Mendelsohn*. Architectural Press.
- Zhadova, L. A. (1988). *Organizer of Material Into Objects*. Tatlin, Thames and Hudson, London.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The aim of this study is to comparatively analyze and evaluate the design phenomena in the architectural designs of architects Vladimir Tatlin and architect Erich Mendelsohn, who lived in different places about 100 years ago and were thought to represent two different art movements. The first of the architects was Tatlin, who lived between 1885 and 1953, had the greatest influence on Russian architecture and was considered a Constructivist. The second is the Expressionist architect Mendelsohn, who lived between 1887-1953, similar to Tatlin, and who, despite living in different geographical locations, had a great influence in the regions he was in.

Methodology

Analyzing the designs of architectural works is highly informative for practitioners and educators. This method can help designers externalize design principles and design derivation principles. The aim of comparative design studies is to contribute to architectural design knowledge, education and practice. Comparative design studies can reveal common design principles of buildings belonging to a particular class, even if they are developed in different geographical and temporal contexts.

The method of study is to compare the formal compositions of two important works of architects on multiple levels by tabulating them. The concept of design between Constructivist architect Tatlin and Expressionist architect Mendelsohn, who lived in different places and represented two different cultures at the beginning of the 20th century, will be examined through Tatlin's Tatlin Tower and Mendelsohn's Einstein Tower structures. In this research, their designs were analyzed visually rather than cultural or social factors that might have influenced their designs.

Findings

In the findings of the study, it has been seen that although the architects of the same period, Tatlin and Mendelsohn, represent two different art movements in the history of architecture, they share a common approach in the structure of their design understanding and the basic design goals that fit their perspectives.

Tatlin argued that production with machines should be dominated by art; Mendelsohn stated that otherwise, the forms produced by an artless technology would be ineffective. In contrast to the boxed and alike ordinary buildings that are used a lot, he designed more mobile and dynamic masses.

When the designs of Tatlin and Mendelsohn, who were among the important architects of their time, are evaluated over their towers, many common points can be seen in their designs, although they are seen as the pioneers of two very different architectural movements. It can be seen that Tatlin and Mendelsohn designed their designs in accordance with an integrated and comprehensive view of the influence of modern architecture, and they also aimed to create an urban focal point with the buildings they designed.

Conclusion and Discussion

As seen in this study, which deals with Tatlin and Mendelsohn, who are among the most important architects of the 20th century, Tatlin's understanding and design show how Tatlin's approach differs from that of the constructivists; It also shows that Mendelsohn, who was seen to produce different designs associated with different movements in different periods, should not be defined only as an expressionist architect. There is no consensus in the criticisms of Mendelsohn's architecture, because he designed his works with the emotions in him. The same is often true of Tatlin, and his designs cannot be brought together clearly under the heading of constructivism. When the design approaches of Tatlin and Mendelsohn, who are seen as the important representatives of two very different movements in terms of design, are examined; it can be seen that both of them are to catch the different in their design understanding, to add the innovative to their designs and to be the center of attention of social life.

As a result of the study, it has been seen that the two great influential architects in the history of architecture, although they represent two different cultures, share a common approach in the structure of their design understanding. Based on the example of Tatlin and Mendelsohn; It has been concluded that architects, who are thought to produce different designs by pioneering different architectural movements, can have similar perspectives and realize different productions with the same design understanding. The design criteria and ideas of the studied works of the two architects are still widely used in today's new buildings. In general, Tatlin and Mendelsohn carried out their designs to build their structures, especially in Tatlin and Einstein Towers, both in terms of materials, nature, mass, curved lines and other qualities, as well as to increase the impact they will create

on their buildings and users. They have gained an important place in the history of architecture in the context of the functionality and aesthetics of the form.